

Зь лірай насустрач (кансультацыя для вершанісцаў)

Калі верыць літаратурнай статыстыцы, дык у Беларусі на трох чалавек прыпадаюць два паэты. І гэта невыпадкова, бо беларусы (гэта можна сьмела сьцьвярджаць) першы народ у сьвесе ў дачыненні да рыфмаванага радка.

Вось і цяпер, дарма, што вайна, а пішуць і старыя, і малыя. Пішуць і друкуюць, друкуюць і зноў пішуць. Проста жах!

жах!

жах!

як пісаў той баранавіцкі паэта.

І трэба сказаць, што паэты ў нас не абы-якія, а ўсе толькі геніяльныя. Для скептыкаў можам параіць наступны мэтад перакананья: паспрабуйце хоць трохі паганіць верш якога-небудзь паэты. Як ён на гэта зарэагуе? Што? Гэтага не спрабавалі? Я й сам ведаю, што на такое геройства ніхто не рызыкне. Бо іншы паэта за гэтакія рэчы твар, як вялікоднае яйка, расфарбуе.

Дык вось, дарагія суродзічы, паколькі вершаскладаньне ў нас набывае шырачэзнага размаху, а тымчасам у гэтай галіне гаспадарыць яшчэ поўнае саматужніцтва, то, як бачым, само жьцьцё вымагае сёньня-ж рынуша зь лірай насустрач паэту й хоць трохі дапамагчы яму ў ягонай плённай працы.

Запраўды, хлопшы, пакуль шчэ вайна скончыцца, ды пакуль выдрукуюць адмысловыя падручнікі па вершаскладаньню, дык, магчыма, што шмат у каго й натхненне выпетрыцца. А гэта была-б пякучая страта ў змаганні. Каб гэтага, крый Божа, ня здарылася, дамо некалькі жьцьцёва патрэбных парадаў паэтам. Пачнем.

Шмат каго, асабліва з маладых, цікавіць вонкавы выгляд паэты. Ну, што да вонкавага выгляду, дык,

зраумела, што тут ня можа быць ніякага стандарту, паколькі вершы пішуць усе. Але ўсё-ж пажадана мець доўгае валасьсё й задуменныя вочы, якія ўвесь час углядаюцца ў далячыню й вышыню, а пад носам, тымчасам, нічога ня бачаць. Праўда, пры такім стане рэчаў можна на які-небудзь ражон узьбіцца й нос растаўчы, але-ж ніякае змаганьне без ахвяраў ня бывае.

Іншыя атрыбуты - як здольнасьць, пісьменнасьць - не заслугоўваюць на ўвагу, бо ўсё гэта можа палкам замяніць палкае імкненьне да верша.

Цяпер самае галоўнае - як пісаць вершы. Сьцьвярджаюць, што нашыя клясыкі пісалі свае вершы надта марудна. Спачатку ў клясыка тэма пачынала, як кажуць, унутры граць. Пасьля ён узгадоўваў яе, доўга выношваў, нібы дзіцё ў чэраве, і калі находзіла натхненьне, браўся за пяро й пісаў.

- Нам іхная тактыка нязручная, - казаў з гэтае прычыны адзін малады паэта, - нам няма часу надумваць ды выношваць... Нам трэ́ выстрэльваць радкі, каб яны як з кулямёту садзілі.

І ён мае рацыю, бо цяпер вайна, і няма чаго марудзіць. Калі-ж пры такой шпаркасьці не атрымаеша сэнсу, дык ізноў-жа - малы клопат.

- Навет і лепш, - кажуць некаторыя паэты, - калі напусьціць у верш як найбольш туману, дык чытач у ім і патане.

І зусім слушна: хай паплавае, а калі нічога ня вылавіць, дык хоць учадзее.

Знацца, з боку зьместу ўсё ў парадку: пушчаць як мага больш туману.

Цяпер самая каведная рэч - рыфма. Ох, гэтая рыфма! Яна, як даводзяць паэты, самае галоўнае ў вершы:

- Як аглушыш чытача рыфмай, - кажуць яны, - дык усё і ў парадку. Але яна, падла, цяжка даецца.

Праўда, з рыфмай заўсёды клопат. Як яе ні лаві, а яна што сьлімак між пальцаў: цвырк і няма. Вось, вось, здаецца, злавіў за самы хвост: узяты, а ад яго брат і торкнуў

брата ў радок. Агледзеўся, ажна паводля ходу справы ні свата, ні брата ніяк сюды ня ўцісьнеш. І вось бяры сваяка за каўнер і вон з радка, а замест яго садзі якую-небудзь злыбяду. Лёгка гэта? От-жа і я кажу...

Шмат, шмат хто на гэтай злаякаснай рыфме пакалечыў і родзічаў загубіў. Кажуць, быў адзін такі люты паэта, што мог з-за рыфмы роднага бацьку забіць. Вось да чаго яна даводзіць! А тымчасам, калі да рыфмы падысьці з галавою ды ўжыць адпаведную мэханізацыю, дык справа гэта зусім лёгкая.

Ёсьць шмат спосабаў мэханізаванага рыфмаваньня, але мы спынімся на двух, больш дзейных, гэта - на спосабе падборкі й спосабе перамешкі.

Паводля першага спосабу бярэцца які-небудзь зборнік вершаў абы-якога паэты, зь вершаў вынісваюцца ў слупок апошнія рыфмаваньня словы й да іх надбіраецца адпаведны зьмест. Вось і ўсё. Але гэты спосаб трохі марудны.

Шмат прасьцей другі спосаб, так званая перамешка. Тут ізноў-жа бярэцца верш якога-небудзь паэты (пажалана ведамага) і ягоныя рыфмаваньня радкі спрытна перамешваюцца нанова з дамешкаю трохі сваіх словаў, так што атрымваецца зусім новы, сьвежы, навет з пахам, верш.

Вось гэтыя два самыя простыя й дзейныя спосабы рыфмаваньня. Калі іх ужывашь спрытнымі рукамі, дык гэтая ўпартая рыфма будзе цалкам пераможная.

Нарэшце не нашкодзіць трохі спыніцца яшчэ на адным мамэньце ў тэхніцы пісьаньня вершаў, гэта - на радку. Бо радок, асабліва ў справе ганарару, таксама сьпявае не апошнім голасам.

Некаторыя паэты пішуць поўнымі страфамі з доўгімі радкамі. Гэта хоць і музычна, але не практычна. А таму сярод некаторых паэтаў апошнім часам запанавала новая тэорыя, так званая тэорыя сечанага радка. Трэба сказаць, тэорыя надта практычная. Паводля яе звычайны радок мэханічна разьбіваецца на некалькі радкоў. Да прыкладу, радок «Да вершу, усе, як адзін!» можна выкласьці так:

Да

вершу!
Усе,
як
адзін!

Пры такой апэрацыі кажная страфа можа перакуліцца ў сто грамаў з коптарам. Выйгранка, як бачым, відавочная.

Можна шчэ больш удасканаліць гэтую справу й секчы ня словамі, а складамі. Прыкладам, так:

ма
ма
му
ша

А наш мастак сігануў шчэ далей і высунуў праект клішаванага вершу. Ён прапануе секчы ўжо не склады, а літары.

- Магу, - казаў, - літару, прыкладам, *ш*, на тры радкі расшасташ, бо й мне-ж трэ капейчыну зарабіць.

Калі ў такім кірунку тэорыю сечанага радка разгарнуць ва ўсе шыркі, дык можна ўважаць, што будучыня забяспечаная цалкам.

Вось тыя кароткія пароды, з дапамогаю якіх мы патрапім больш бадзёра і ўпэўнена крочыць па дарозе парнаскай у змаганьні за лепшы свой лёс.

Дык-жа сьмялей, хлопцы! Да бою, да чынаў на карысьць Башкаўшчыны!

Рынемся ўсе на змаганьне.

Ворага вершам раструнчым, як пісаў наш выдатны паэта Піліп Асіна. І слухна! Вораг нас куляй і вагнём, а мы яго - вершам!

Хай жыве! Наперад! Нам дапаможа лёс!